

Sygn. akt V ACa 608/13

V ACz 698/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 listopada 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku – Wydział V Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Teresa Sobolewska
Sędziowie:	SA Katarzyna Przybylska (spr.) SO del. Anna Daniszewska
Protokolant:	stażysta Aleksandra Ćwiek

po rozpoznaniu w dniu 15 listopada 2013 r. w Gdańsku na rozprawie

sprawy z powództwa Parafii (...)

przeciwko Agencji (...) i Skarbowi Państwa - (...)

o przywrócenie własności, przyznanie nieruchomości zamiennych ewentualnie o zapłatę

na skutek apelacji pozwanej Agencji

i zażalenia Skarbu Państwa - (...)

od wyroku Sądu Okręgowego w Toruniu

z dnia 6 czerwca 2013 r. sygn. akt I C 1389/11

I. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie 5 (piątym) w ten sposób, że zasądza od powódki na rzecz Skarbu Państwa (...) kwotę 7.200 (siedem tysięcy dwieście) złotych tytułem zwrotu kosztów procesu;

II. oddala apelację;

III. zasądza od pozwanej Agencji (...) na rzecz powódki kwotę 5.400 (pięć tysięcy czterysta) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego;

IV. zasądza od powódki na rzecz Skarbu Państwa (...)kwotę 2.700 (dwa tysiące siedemset) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania zażaleniowego.

Na oryginale właściwe podpisy.

UZASADNIENIE

Powódka Parafia (...) wniosła pozew przeciwko Agencji (...) oraz Skarbowi Państwa – (...)w W. . Domagała się w nim:

1/ przywrócenia przez pozwaną Agencję własności nieruchomości będącej własnością Skarbu Państwa położonej w Z., dla której Sąd Rejonowy w W. prowadzi księgę wieczystą KW nr (...) w części wynoszącej 0,20,00 ha,

2/ przyznania przez pozwaną Agencję odpowiedniej nieruchomości zamiennej lub odpowiednich nieruchomości zamiennych za wymienione w pozwie nieruchomości o powierzchni 94,95,19 ha, które zostały przejęte przez Państwo Polskie w dniu 23.10.1950r.,

ewentualnie, gdyby pozwana Agencja nie dysponowała odpowiednią nieruchomością lub nieruchomościami zamiennymi, to powódka wniosła o:

3/ zasądzenie odszkodowania od pozwanego Skarbu Państwa – (...)w W..

W piśmie z dnia 14 maja 2013r. powódka dokonała zmiany powództwa . Cofnęła ze zrzeczeniem się roszczenia żądanie przywrócenia prawa własności nieruchomości o powierzchni 0,20 ha . Wnosiła o przyznanie przez pozwaną Agencję części nieruchomości gruntowej , dla której Sąd Rejonowy w C.– IX Zamiejskowy Wydział Ksiąg Wieczystych w W. prowadzi księgę wieczystą o numerze (...) stanowiącej działkę nr (...) o powierzchni 93,2759 ha położoną w Ł., gmina W. tytułem nieruchomości zamiennej za nieruchomości przejęte przez Państwo Polskie, ewentualnie w razie gdyby w ocenie Sądu nieruchomość ta nie stanowiła odpowiedniej nieruchomości zamiennej, to powódka wniosła o zasądzenie odszkodowania od pozwanego Skarbu Państwa – (...)w kwocie 2.943.500,00 zł. z odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty .

Pozwani wnosili o oddalenie powództwa i zwrot kosztów procesu.

Sąd Okręgowy w Toruniu wyrokiem z 6.06.2013 r. nakazał pozwanej Agencji (...) aby złożyła oświadczenie woli, zgodne z żądaniem powódki Parafii (...) w Z., o następującej treści: „Agencja(...)w W. – Oddział Terenowy w B. przenosi na Parafię (...) w Z. prawo własności nieruchomości położonej w Ł., gmina W., o powierzchni 93,2759 ha, o numerze działki (...), dla której Sąd Rejonowy w C.– IX Zamiejskowy Wydział Ksiąg Wieczystych w W. prowadzi księgę wieczystą o numerze (...)”, umorzył postępowanie w części dotyczącej przywrócenia prawa własności nieruchomości o pow. 0,20 ha zapisanej w księdze wieczystej (...), oddalił powództwo co do żądania przywrócenia własności nieruchomości, orzekł o kosztach postępowania obciążając kosztami procesu Agencje (...) oraz nie zasądził zwrotu kosztów procesu od powódki na rzecz Skarbu Państwa – (...) w W..

Swoje rozstrzygnięcie oparł na następujących ustaleniach.

W księgach wieczystych dotyczących własności nieruchomości kościoła w Z. widniały wpisy właściciela o następującym brzmieniu : (...), „(...) K. w Z.” , (...). (...) była tworem prawnym wprowadzonym przez pruską ustawę z 20.06.1875r. o prawach zarządu majątkiem w katolickich gminach kościelnych . Przedmiotem regulacji tej ustawy było powierzenie własnym pasterzom zarządu majątkiem kościelnym usytuowanym w parafiach , kaplicach , filiach parafialnych oraz misjach . Proboszcz parafii był zarządcą majątku parafialnego , a także filii parafii lub jednostki misyjnej nie wydzielonej z parafii . Prawodawca zaborczy posłużył się pojęciem „kościół” jako synonimem parafii lub jej jednostki organizacyjnej nie mającej osobowości prawnej .

Kodeks prawa Kanonicznego z 1917 r. posłużył się figurą prawną „osób moralnych” dla oznaczenia jednostek organizacyjnych kościoła katolickiego. Pojęcie to jest odpowiednikiem „osoby prawnej” w prawie świeckim. Proboszcz parafii był reprezentantem w świetle cywilnoprawnym i kanonicznym. Majątek: „filii parafii”, „wikariatki” „organistówki”, „dział misyjnych”, „beneficja proboszczowskie” stanowił część dóbr osoby prawnej, część majątku parafii. W niniejszej sprawie uprawnienia do zarządu majątkiem parafii i beneficjum proboszczowskiego miał proboszcz parafii.

Konkordat z 1925 r. uznawał samodzielność kościoła katolickiego w wykonywaniu jego funkcji oraz autonomię organizacyjną. Z art. XXIV Konkordatu wynikało, że parafie były uznane za osoby prawne w Państwie Polskim i miały zdolność majątkową. Konkordat nie wzruszył sytuacji własnościowej i beneficjów. Pozostały one w posiadaniu i zarządzie proboszczów.

W dniu 30 marca 1936 r. B. (...) erygował samodzielną parafię w Z. i przyznał jej kościół i beneficjum, cały dotychczasowy majątek kuracji. We wstępie do tej decyzji wskazano, że kościół w Z. „był niegdyś parafialny. W roku 1800 przekazano go jako filię do kościoła parafialnego w P.. Obecny akt przywracał „dawniejsze stanowisko” kościołowi w Z.. W dokumentach kościelnych sporządzanych po dacie 30 marca 1936r. figurowała (...).

W dniu 22.10.1950 r. Prezydium (...) wydało zarządzenie o dokonaniu przejęcia na rzecz Skarbu Państwa nieruchomości ziemskiej „należącej do (...) w Z.” wraz z wszelkimi elementami gospodarczymi. W dniu 23.10.1950r. w Z. wyznaczona komisja dokonała przejęcia majątku ruchomego i nieruchomości. W związku z tym sporządzono odrębny protokół. Wymienia się w nim między innymi, nieruchomość ziemską: Z., tom I, karta 34, o obszarze 101,4381 ha i tom II, karta 64 o obszarze 0,6950 ha – organistówka. Stwierdzono, że łącznie przejęty obszar to 102,1331 ha. W protokole tym opisano także poszczególne budynki i ich wymiary, a także inwentarz żywy, maszyny i urządzenia. Przejęto także kościół i cmentarz.

W 1957 r. Skarb Państwa dokonał w księgach wieczystych wpisu na swoją rzecz prawa własności wszystkich przejętych nieruchomości. W 1968 r. zwrócono powodowej parafii grunty o powierzchni 1,11,28 ha. Znajdowały się na nich: cmentarz, kościół, plebania, sad i zabudowania gospodarcze. W pismach organów władzy państwowej dotyczących tej sprawy pojawiały się określenia: „katolicka (...)”, „gmina (...)”, „parafia (...)Z.”, „parafia”.

W dniu 1.10.1990r. Kuria (...), jako organ nadrzędny wnioskodawcy - Parafii w Z., sporządziła wniosek do Komisji Majątkowej -(...)w W. o:

- wydanie orzeczenia przywracającego na rzecz wnioskodawcy własność wskazanych w tym piśmie nieruchomości,
- wydanie nieruchomości zamiennej co do wskazanych nieruchomości ewentualnie wypłacenie odpowiedniego odszkodowania.

Wskazano, że łączny obszar tych nieruchomości wynosi 100 ha. Wniosek został podpisany przez Kanclerza oraz Wikariusza Generalnego.

W dniu 16.03.2011r. Kuria (...) (...) otrzymała zawiadomienie z Komisji Majątkowej o tym, że nie został rozpatrzony wniosek Parafii (...)w Z. o przywrócenie własności.

W księdze wieczystej Z. tom. I, karta 34,64,2 wchodziły parcele o łącznej powierzchni 102, (...). Obecnie ich powierzchnia wynosi 103,1506 i stanowią one własność innych podmiotów: osób fizycznych, gminy, powiatu, kościoła (...).

Wartość rynkowa przejętych nieruchomości według stanu z dnia 23.10.1950 r., a według cen z października 2012r. wynosi 3.177.800,00 zł., a dla powierzchni 94,9519 ha - 2.943.500,00 zł. Wartość rynkowa nieruchomości położonej w Ł. wynosi 2.891.600,00 zł.

Sąd Okręgowy w swoich rozważaniach wskazał, że ustawa z dnia 17 maja 1989r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej [Dz. U. nr 29, poz. 154] w art. 61 ust 1 stanowi, że na wniosek kościelnych osób prawnych wszczyna się postępowanie, zwane dalej „postępowaniem regulacyjnym”, w przedmiocie przywrócenia własności upaństwowionych nieruchomości lub ich części, w tym „przejętych w toku wykonywania ustawy o dobrach martwej ręki, jeżeli nie wydzielono z nich należnych w myśl tej ustawy gospodarstw rolnych proboszczów [...]”. Art. 63 tej ustawy określał, że regulacja mogła polegać na:

1/ przywróceniu kościelnym osobom prawnym własności nieruchomości wymienionych w art. 61 ust. 1 i 2 lub ich części,

2/ przyznaniu odpowiedniej nieruchomości zamiennej, gdyby przywrócenie własności natrafiało na trudne do przezwyciężenia przeszkody,

3/ przyznaniu odszkodowania ustalonego według przepisów o wywłaszczeniu nieruchomości, w razie niemożności dokonania regulacji przewidzianych w punktach 1 i 2.

Postępowanie przed Komisją dotyczące wniosku powodowej Parafii nie zakończyło się zawarciem ugody, ani wydaniem przez nią orzeczenia.

Zgodnie z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 16.12.2010r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej [Dz. U. z 2011 r, nr 18, poz. 89] z dniem 1 marca 2011r. zniesiono Komisję Majątkową. Art. 4 ust. 1 stanowi, że uczestnicy postępowań regulacyjnych, w których zespół orzekający lub Komisja Majątkowa w jej pełnym składzie nie uzgodniły orzeczenia przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy [tj. 1 lutego 2011r. – art. 5], mogą, w terminie 6 miesięcy od dnia otrzymania pisemnego zawiadomienia, o którym mowa w art. 64 ust. 1 ustawy, o której mowa w art. 1 [tj. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej] wystąpić o podjęcie zawieszono postępowania sądowego lub administracyjnego, a jeżeli nie było ono wszczęte – wystąpić do sądu o zasądzenie roszczenia. Przy rozpoznawaniu sprawy stosuje się przepisy art. 63 ust. 1 – 3 ustawy, o której mowa w art. 1. W przypadku braku wystąpienia do sądu w tym okresie roszczenie wygasa.

Sąd Okręgowy wskazał, że powódka dotrzymała terminu, o którym mowa w tym przepisie. Zawiadomienie z Komisji Majątkowej otrzymała w dniu 16 marca 2011r. Pozew został wniesiony dnia 1 sierpnia 2011r.

W ocenie Sądu I instancji niezasadne są zarzuty jakoby powódka nie miała legitymacji czynnej do wystąpienia z niniejszym powództwem, gdyż to nie ona złożyła wnioski o wszczęcie postępowania przed Komisją, lecz uczyniła to Kuria(...) a także zarzut, że aktualnie powódka występuje z innym roszczeniem niż pierwotnie. Nie mają one znaczenia dlatego, że toczące się obecnie postępowanie sądowe nie jest kontynuacją postępowania przed Komisją Majątkową, ani nie ma charakteru kontrolnego w stosunku do niego. Jedynymi przesłankami skutecznego wytoczenia powództwa jest to, że postępowanie przed Komisją Majątkową toczyło się i że nie zostało zakończone. Te okoliczności powódka wykazała. Nie ma natomiast znaczenia w tym procesie, co działo się przed tą Komisją, jak przebiegało postępowanie, czy i jakie zarzuty były w nim podnoszone. Sąd nie jest też związany żądaniem zgłoszonym przed Komisją. Takie związanie nie wynika bowiem z żadnego przepisu. Wprost przeciwnie – artykuł 4 ust. 1 wyraźnie określa ramy orzekania przez sąd polegające na stosowaniu art. 63 ust. 1 - 3 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej. Sąd może więc brać pod uwagę każdą z możliwości określonych przez ten przepis, stosownie do żądania pozwu.

W ocenie Sądu Okręgowego nie jest też zasadny zarzut, że strona powodowa nie wykazała następstwa prawnego po podmiocie, od którego nastąpiło przejęcie nieruchomości w 1950r. Parafia w Z. istniała już w XVI wieku. Od 1800 kościół ten miał jednak charakter filialny w stosunku do Parafii w P.. Nie był więc samodzielną jednostką. Na mocy dekretu Biskupa (...) z 10 marca 1936 r. ponownie jednak utworzono parafię w Z.. Pozwana nie wykazała w tym procesie, aby do chwili złożenia wniosku do Komisji Majątkowej z dnia 1 października 1990r. zaszły w tej kwestii jakieś zmiany.

Zdaniem Sądu I instancji kwestia „następstwa prawnego” do czasu wejścia w życie ustawy z dnia 17 maja 1989r. o stosunku Państwa do Kościoła... może być rozważana tylko w aspekcie prawa kanonicznego i właśnie w tym zakresie powódka wykazała, że parafia w Z. istniała w chwili przejęcia jej własności przez Państwo. Konkordat z 1925 r. wprawdzie szanował podmiotowość prawną kościoła w obrocie cywilnoprawnym [por. art. XVI i XXIV], ale problematykę parafii pozostawił regulacjom kościelnym. Dekret Biskupa z 10 marca 1936 r. nie budzi wątpliwości, że parafia istnieje. Automatycznie stawała się ona osobą prawną w rozumieniu prawa kanonicznego. Zasada ta

została potwierdzona przez kodeks kanoniczny z 1983r. Oznacza to, że parafia miała prawo władać powierzonym jej majątkiem, a czynił to w jej imieniu proboszcz. Rozumiała to i szanowała komisja przejmująca majątek w dniu 23 października 1950 r. skoro stroną dla jej działań był właśnie proboszcz, a nie inny przedstawiciel kościoła np. Kurii (...).

W ocenie Sądu Okręgowego nie może być natomiast mowy o wykazywaniu następstwa prawnego w sensie cywilnoprawnym - w rozumieniu prawa publicznego. Na skutek wypowiedzenia Konkordatu z 1925r. przez ówczesne władze Państwa doszło bowiem do sytuacji, że Kościół przestał być podmiotem prawnym na terenie Polski. Istota konkordatu polega bowiem na tym, że Stolicę Apostolską (...) traktuje się jako równoprawnego partnera stosunków międzynarodowych. Konkordat jest właśnie umową międzypaństwową regulującą wzajemne relacje między danym państwem, a Kościołem działającym na jego terenie. Skoro więc umowę tę jednostronnie wypowiedziano, to oznaczało, że Polska przestaje traktować Kościół (...) jako równoprawnego partnera oraz odrębny podmiot w sferze publicznej. Jednakże kościół istniał i funkcjonował w różnych sferach życia: wchodził w relacje publicznoprawne prywatnoprawne - uiszczal podatki, zawierał umowy. Powstały wątpliwości kto ma być stroną w tych relacjach. Sąd Najwyższy wydał postanowienie z dnia 18.04.1963 r. I CR (...), że stosownie do obowiązującego porządku prawnego osobowość prawną mają diecezje, parafie, diecezjalne seminaria duchowne.

Organ administracji zajmujący się w 1968 roku zwrotem powódce części nieruchomości określając podmiot na rzecz którego dokonywał zwrotu w swoich pismach posługiwał się zamiennie pojęciami, „(...) gmina(...)”, „gmina (...)”, „parafia”, „parafia (...) Z.”. Określenie podmiotowości poszczególnych podmiotów kościelnych nastąpiło dopiero w ustawie z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego. Sąd Okręgowy zwrócił uwagę, że zgodnie z art. 72 ust. 1 ustawy z 17 maja 1989 r. dowodem posiadania osobowości prawnej przez istniejące, w dniu wejścia w życie ustawy, osoby prawne jest wymienienie ich, między innymi, w ostatnim wydanym drukiem przez diecezję lub archidiecezję przed wejściem w życie ustawy wykazie jednostek kościelnych i duchowieństwa. Powódka wykazała dokumentem wystawionym przez Wojewodę (...), że spełnia ona wymóg określony w tym właśnie przepisie.

Sąd I instancji podkreślił, że przepis ten mówi o „posiadaniu osobowości prawnej”, czyli przyznaje, że podmioty te, w tym powódka, miały ją już w okresie poprzedzającym wejście w życie ustawy z 17 maja 1989r. Nie była więc ona nadawana dopiero z chwilą jej wejścia w życie. Zaświadczenie wydane przez Wojewodę ma więc charakter deklaratoryjny, a nie konstytutywny.

W ocenie Sądu Okręgowego wpisy w księgach wieczystych właściciela o brzmieniu (...), (...), (...) nie podważają stanowiska, że był to majątek parafii w Z.. Były to sformułowania odnoszące się do porządku prawnego istniejącego pod zaborem pruskim, pod rządami ustawy z 20.06.1875r. o prawach zarządu majątkiem w katolickich gminach kościelnych. Konkordat z 1925r. nie stanowił, że te wpisy muszą być bezwzględnie zmienione. Nie oznaczały one utraty majątku, czy przeniesienia go na inny podmiot. Ponadto podkreślił, że komisja majątkowa przejmująca majątek, dokonuje przejścia majątku parafii w Z. - a znała przecież treść wpisów do ksiąg wieczystych.

Przechodząc do merytorycznej oceny żądania powódki Sąd Okręgowy stwierdził, że jest ono zasadne. Zgodnie bowiem z ustawą z dnia 20 marca 1950r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu (...) [Dz. U. nr 9, poz. 87 ze zmianami] na terenie dawnego województwa (...) przejęciu podlegały nieruchomości przekraczające 100 ha - art. 1 ust. 2 i art. 4 ust. 2. Nieruchomości poniżej tego arealu miały stanowić tzw. gospodarstwa rolne proboszczów, które miały być podstawą ich zaopatrzenia. Państwo w tej ustawie wręcz poręczało to pełniącym tę funkcję duchowym. Wynikało to nie tylko z samego jej tytułu, ale także z art. 1 ust. 2 tej ustawy. Tymczasem, w odniesieniu do powodowej Parafii stało się tak, że zabrano dosłownie wszystko, łącznie z gruntami, na których był zlokalizowany kościół i cmentarz. Nie pozostawiono proboszczowi żadnego gospodarstwa. Zgodnie natomiast z ustawą z dnia 20 marca 1950r. można było przejąć tylko nadwyżkę gruntów ponad 100 ha.

Sąd Okręgowy stwierdził, że skoro obecnie nie jest możliwe przywrócenie własności przejętych bezprawnie gruntów, gdyż stanowią one własność innych podmiotów, zasadne było przyznanie nieruchomości zamiennej. Pozwana Agencja zaproponowała w tym charakterze grunty położone w miejscowości Ł. o powierzchni 93,2759 ha. o numerze działki

(...). Powódka wyraziła zgodę na tę propozycję. Opinia biegłego pozwoliła na ocenę, że spełniają one kryterium „gruntu zamiennego” Sąd nakazał biegłemu porównać wartość gruntów zabranych i gruntu zamiennego. Różnica wynosząca 51.900,00 zł. nie była istotna, mając na uwadze wartość obu nieruchomości. Powódka także zajęła takie stanowisko i po zmianie żądania wносиła o przyznanie nieruchomości w Ł. jako zamiennej.

Sąd umorzył postępowanie w części dotyczącej przywrócenia własności nieruchomości o pierzchnie 0,20 ha, gdyż powódka cofnęła w tej części pozew i zrzekła się roszczenia.

Treść punktu II powstała na skutek omyłki . Powódka cofnęła bowiem zawarte w punkcie I pozwu żądanie przywrócenia własności nieruchomości i rzekła się roszczenia. Nie było więc podstaw, żeby je oddać. W tym zakresie sąd umorzył postępowanie w punkcie III wyroku.

Roszczenie o zapłatę odszkodowania miało charakter ewentualny. Skoro sąd orzekł o poprzedzającym je żądaniu, to nie musiał już rozstrzygać o żądaniu ewentualnym. Ulegałoby ono aktualizacji dopiero wtedy, gdyby sąd oddalił żądanie przyznania nieruchomości zamiennej.

Agencja (...) przegrała sprawę to na podstawie art. 98 § 1 k.p.c. została ona zobowiązana do zwrotu kosztów procesu powódce. Składało się na nie wynagrodzenie pełnomocnika – 7.200,00 zł. oraz opłata skarbową od pełnomocnictwa - 17,00 zł. Wprawdzie powódka wносиła o zasądzenie wynagrodzenia w podwójnej wysokości – k. 617 – ale sąd nie uwzględnił tego żądania. Zostało ono zgłoszone już po zamknięciu rozprawy, czyli z naruszeniem art. 109 § 1 k.p.c. Od Agencji należało także pobrać koszty, których powódka nie uiszczała w związku z uzyskaniem zwolnienia od kosztów sądowych - art. 113 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych i art. 98 § 1 k.p.c. Składała się na nie opłata od pozwu: 100.000,00 zł. oraz koszty opinii biegłych – 7.414,66 zł.

Sąd nie przyznał zwrotu kosztów od powódki na rzecz reprezentującej go Prokuraturii (...). Co do zasady żądanie powódki było bowiem słuszne. Wobec przyznania nieruchomości zamiennej, nie było potrzeby zasądzenia odszkodowania. Powódka musiała jednak wystąpić z tym roszczeniem ewentualnym dlatego, że gdyby z tym zwlekała to mogłoby ono wygasnąć – por. art. 4 ust. 1 ustawy z 16 grudnia 2010r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej. Zachodził więc szczególnie uzasadniony wypadek przemawiający za tym żeby odstąpić od zasądzenia kosztów procesu od powódki – art. 102 k.p.c.

Apelację od powyższego wyroku złożyła pozwana Agencja(...)w W. zaskarżając wyrok w całości wraz z orzeczeniem o kosztach zarzuciła:

1. naruszenie przepisów prawa procesowego, a mianowicie:

- art. 217 kpc – poprzez nieuwzględnienie wniosku dowodowego pozwanych o sporządzenie innej opinii sądowej dotyczącej kwestii następstwa prawnego powódki po byłej(...) i tym samym jej legitymacji czynnej w procesie regulacyjnym,

- art. 233 § 1 kpc – poprzez uznanie, że opinia W. M. jest spójna, logiczna i nie zawiera sprzeczności oraz, że została sporządzona przez biegłego o odpowiedniej specjalności i dysponującym odpowiednim zakresem wiedzy i doświadczenia

- naruszenie prawa do bezstronnego sądu zagwarantowanego w art. 45 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej polegające na nierównym traktowaniu stron przez zasądzenie od pozwanego (...) będącego w istocie również reprezentantem Skarbu Państwa kosztów procesu i przy niezasądzeniu tych kosztów od powoda w stosunku do pozwanego ad. 2 tj. Skarbu Państwa reprezentowanego przez (...),

- rażące naruszenie przepisów postępowania tj. art. 233 kpc mające istotny wpływ na treść zapadłego w sprawie orzeczenia, polegające na przekroczeniu przez Sąd I instancji granic swobodnej oceny dowodów poprzez uznanie w sposób arbitralny, całkowicie jednostronny, dowolny i z pominięciem zasad tzw. doświadczenia życiowego, oraz brak wnikliwego rozważenia całego materiału dowodowego, że powód wykazał jakie działki wchodziły w skład

nieruchomości stanowiących własność (...), że biegły dokonał porównania właściwych ksiąg wieczystych i ustalił ponad wszelką wątpliwość numery i powierzchnie działek, które miałyby podlegać zwrotowi lub zamianie, jak również przez przyjęcie następstwa prawnego powodowej parafii zgodnie z treścią opinii biegłego bez odniesienia się do wniosków i uwag pozwanych zgłaszanych sądowi do tej opinii i bez jakiegokolwiek odniesienia się do innych poglądów prezentowanych w doktrynie w tym zakresie, a przedstawianych przez pozwanych oraz nie przeprowadzenie na te okoliczności wnioskowanych przez pozwanych dowodów,

- rażąco naruszenie przepisów postępowania tj. art. 199 § 1 pkt. 1 i 3 kpc mające istotny wpływ na treść zapadłego w sprawie orzeczenia, polegające na dopuszczeniu przez sąd jako powoda nie posiadającego zdolności procesowej w tym postępowaniu, z uwagi na występowanie w niniejszym postępowaniu jako powoda parafii, podczas gdy uczestnikiem postępowania regulacyjnego była wnioskująca o wydanie gruntu Kuria (...), co skutkuje również niedopuszczalnością drogi sądowej w tej sprawie.

2. naruszenie przepisów prawa materialnego, a w szczególności:

- naruszenie art. 5 kc przez przyjęcie przez Sąd I instancji, iż pozwana nadużyła swego prawa podmiotowego wobec powódki, w związku z zakwestionowaniem jej legitymacji czynnej,

- rażąco naruszenie przepisów prawa materialnego mające istotny wpływ na treść wyroku tj. art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 15 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2011 r. Nr 18, poz. 89) poprzez błędne przyjęcie, że nie ma znaczenia czy w niniejszej sprawie pozew złożył ten sam podmiot, który występował w postępowaniu regulacyjnym prowadzonym w trybie art. 61 ust. 1 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła i czy powód wystąpił z tym samym roszczeniem, z uwagi na fakt, że obecne postępowanie nie jest kontynuacją postępowania przed komisją majątkową, gdy tymczasem z treści tego przepisu wynika, że postępowanie przed sądem powszechnym może być tylko kontynuacją postępowania prowadzonego przed taką komisją majątkową – tożsame tak pod względem przedmiotowym jak i podmiotowym

- rażąco naruszenie prawa materialnego tj. art. 63 ust. 1 -3 w związku z art. 61 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 29, poz. 154 z późn. zm.) poprzez jego błędne zastosowanie w niniejszej sprawie i przyjęcie, że ma ona zastosowanie do oceny sprawy o zwrot majątku Kościoła nie przejętego w toku wykonywania ustawy o dobrach martwej ręki, w konsekwencji podniesionych zarzutów na podstawie art. 368 § 1 pkt. 5 w związku z art. 386 § 1 kpc wniosła o: zmianę powyższego wyroku poprzez uwzględnienie powództwa w całości ewentualnie o uchylenie wyroku i przekazanie go do ponownego rozpoznania wraz z rozstrzygnięciem o kosztach postępowania apelacyjnego.

Od orzeczenia o kosztach zawartego w pkt. V wyroku zażalenie złożył Skarb Państwa zastępowany przez (...) zarzucając naruszenie przepisów prawa procesowego tj.

- art. 98 § 1 i 3 w zw. z art. 99 kpc w zw. z § 2 ust. 1 i 2 oraz § 4 ust. 1 w zw. z § 6 pkt. 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1348 ze zm.) przez ich niewłaściwe zastosowanie polegające na pominięciu w/w przepisów i nie orzeczenie o kosztach procesu zgodnie z zasadą odpowiedzialności za jego wynik;

- art. 102 kpc przez jego niewłaściwe zastosowanie, tj. przyjęcie, że w okolicznościach niniejszej sprawy zachodzi podstawa do nie obciążania strony przegrywającej kosztami zastępstwa procesowego, w konsekwencji przez rozstrzygnięcie o kosztach procesu na podstawie tego przepisu;

- art. 102 kpc przez jego niewłaściwą wykładnię polegającą na przyjęciu, że wypadkiem szczególnie uzasadnionym, o którym mowa w tym przepisie jest okoliczność, że powódka „musiała jednak wystąpić z tym roszczeniem ewentualnym dlatego, że gdyby z tym zwlekała to mogłoby ono wygasnąć – por. art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej”;

- art. 328 § 2 w zw. z art. 361 kpc przez ich niewłaściwe zastosowanie polegające na sporządzeniu uzasadnienia postanowienia w przedmiocie kosztów procesu, które nie spełnia ustawowych wymogów, tj. nie zawiera przytoczenia okoliczności faktycznych i wyjaśnienia podstawy prawnej, przy czym braki w tym zakresie są nie tyle istotne, że uniemożliwiają kontrolę merytoryczną zaskarżonego orzeczenia.

Zarzucając powyższe wniosła o zmianę zaskarżonego postanowienia przez orzeczenie o kosztach zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik procesu, tj. o zasądzenie od powódki Parafii (...) w Z. na rzecz Skarbu Państwa (...) kosztów zastępstwa procesowego w kwocie 7.200 zł.

Nadto o zasądzenie kosztów postępowania zażaleniowego zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik tego postępowania, w tym o zasądzenie od powódki na rzecz Skarbu Państwa – (...), na podstawie art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa (Dz.U. Nr 169, poz. 1417, ze zm.) kosztów zastępstwa procesowego na rzecz Skarbu Państwa – (...) według norm przepisanych.

Powódka w odpowiedzi na apelację oraz w odpowiedzi na zażalenie wniosła o oddalenie obydwu środków zaskarżenia.

Pozwany Skarb Państwa reprezentowany przez (...) w odpowiedzi na apelację (...) w W. wniosła o:

1. odrzucenie apelacji w części tj. w zakresie odnoszącym się do zaskarżenia przez pozwaną Agencję (...) pkt V wyroku Sądu Okręgowego w Toruniu I Wydział Cywilny z dnia 6 czerwca 2013 r. – z uwagi na brak interesu prawnego skarżącej,

2. uwzględnienie apelacji w zakresie w jakim skarżąca kwestionuje uwzględnienie powództwa i zmianę zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w Toruniu I Wydział Cywilny z dnia 6 czerwca 2013 r. poprzez oddalenie powództwa oraz o zasądzenie od powódki na rzecz pozwanego Skarbu Państwa kosztów procesu przed Sądem I i II instancji według norm przepisanych, w tym na rzecz Skarbu Państwa – (...) kosztów zastępstwa procesowego ewentualnie o uchylenie wyroku w zakresie w jakim skarżąca kwestionuje uwzględnienie powództwa i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania oraz o orzeczenie o kosztach postępowania apelacyjnego od powódki na rzecz pozwanego Skarbu Państwa według norm przepisanych, w tym na rzecz Skarbu Państwa – (...) kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja Agencji (...)

jest bezzasadne.

Zażalenie Skarbu Państwa zastępowanego przez (...) jest uzasadnione. Sąd Apelacyjny w pełni podziela ustalenia, faktyczne dokonane przez Sąd Okręgowy i przyjmuje je za własne.

W pierwszej kolejności za niezasadny należy uznać zarzut braku legitymacji czynnej Parafii (...) w Z., a w konsekwencji jej następstwa prawnego po (...). W ocenie Sądu Apelacyjnego powódka w oparciu o złożone do akt sprawy dokumenty w sposób wystarczający udokumentowała swoje następstwo prawne po (...) w Z. i (...).

Z księgi wieczystej Z. Tom I karta 34,64,2 oraz dokumentacji geodezyjnej znajdującej się w (...) Ośrodku (...) w W. wynika, że jako właściciel wpisanych tam działek o łącznej powierzchni 101. (...) wpisany był (...), zaś do działek o pow. 0,7814 ha, (...) Z. (opinia) Z Dekretu w sprawie utworzenia parafii Z. w dekoncie (...), powiecie (...) z dnia 30 marca 1936 r. wynika, że K. w Z. jako niegdyś parafialny pod(...) w 1800 r. został przekazany jako filia do kościoła parafialnego w P.. Kurację przy nim utworzył B. (...) w 1919 r. Kuracja ta posiada beneficjum o pow. 101,4406 ha ziemi kościelnej oraz organistówkę i 3 morgi organistówki. Na mocy powyższego dekretu B. (...) erygował Parafię (...) przyznając jej kościołowi i beneficjum cały dotychczasowy majątek kuracji (k-177).

W ocenie Sądu Apelacyjnego z powyższego dekretu jednoznacznie wynika następstwo prawne majątku posiadanego przez (...) na rzecz Parafii (...). Okoliczność, że zmiany powyższe nie zostały wpisane do księgi wieczystej stanowi

jedynie zaniedbanie Parafii natomiast nie może rodzić wątpliwości co do następstwa prawnego, które jednoznacznie wynika z treści dekretu.

Zgodnie z treścią art. XXIV ustaw konkordatu pomiędzy stolicą Apostolską, a Rzeczpospolitą Polską podpisanego w R. z dnia 10 lutego 1925 r. (Dz.U. z 18.07.1925 r. nr 71 poz. 501) Rzeczpospolita Polska uznaje prawo osób prawnych kościelnych i zakonnych do wszystkich majątków ruchomych i nieruchomości, kapitałów, dochodów oraz innych praw, które te osoby prawne posiadają obecnie na obszarze Państwa Polskiego.

Rzeczpospolita Polska zgadza się, aby prawa własności w razie, gdy nie były jeszcze wpisane do ksiąg hipotecznych na imię posiadających je osób prawnych (Biskupstw, Kapituł, Kongregacji, Zakonów, seminariów, beneficjów proboszczowskich, innych beneficjów etc.) zostały do nich wpisane, a to na podstawie deklaracji właściwego Ordynariusza, poświadczonej przez właściwą władzę cywilną.

Powód w okresie obowiązywania Konkordatu miał możliwość prawną uregulowania w księgach wieczystych wpisów dotyczących prawa własności posiadanych nieruchomości. Nawet jeżeli z różnych względów budzi wątpliwości następstwo prawne po Gminie K. to w ocenie Sądu Apelacyjnego następstwo prawne powoda po kościele filialnym Parafii w P. wynika wprost z dekretu. Podkreślić należy, że kościół filialny wpisany był jako właściciel gruntów o powierzchni 101,44,06 ha.

Wobec powyższego za niezasadny należy uznać zarzut naruszenia art. 217 kpc poprzez nieuwzględnienie wniosku o powołanie dowodu z opinii kolejnego biegłego oraz art. 233 § 1 kpc poprzez uznanie opinii W. M. jako sporządzonej przez biegłego o odpowiednim zakresie wiedzy. Podkreślić należy, że opinia biegłego W. M. wobec dokumentu w postaci dekretu stanowi jedynie dowód pomocniczy, pozwalający na prześledzenie: usystematyzowanie przepisów dotyczących stosunków własnościowych w kościele od 1925 r. oraz wyjaśnieniu pewnych terminów np. beneficjum proboszczowskie o jakich mowa w dekrete.

Natomiast w ocenie Sądu Apelacyjnego nie może ona służyć za podstawę rozstrzygnięcia zagadnienia następstwa prawnego, które to zagadnienie należy wyłącznie do kompetencji sądu.

Podkreślić również należy, że przed wystąpieniem przez powoda na drogę postępowania sądowego strony prowadziły negocjacje, podczas których pozwany zaproponował powodowi grunty zamienne położone w Ł. gmina W., co świadczy o tym, że na tym etapie nie miał wątpliwości co do następstwa prawnego powoda.

W ocenie Sądu Apelacyjnego nie sposób zgodzić się z kolejnym zarzutem apelacji naruszenia art. 233 kpc polegającym na przekroczeniu przez Sąd granic swobodnej oceny dowodów poprzez uznanie, że powód wykazał jakie działki wchodziły w skład nieruchomości stanowiących własność(...).

Biegły z dziedziny geodezji sporządził opinię w oparciu o analizę księgi wieczystej Z. tom I karta 34, 64, 2 oraz dokumentacji geodezyjnej znajdującej się w (...) Ośrodku (...) w W.. Ponadto dokonał wizji lokalnej. Trafnie zatem Sąd Okręgowy ocenił opinię sporządzoną o taki materiał źródłowy za wiarygodną, spójną. Strona pozwana nie przedstawiła rzeczowych argumentów, które pozwoliłyby na podważenie jej treści.

Nie można zgodzić się również z twierdzeniem, że w aktach sprawy brak jest dowodów, które grunty zostały upaństwowione, a których przywrócenia domaga się powódka. Na karcie 209 akt znajduje się protokół w sprawie przejęcia na rzecz Państwa nieruchomości ziemskiej w Z., w którym zostały powołane numery ksiąg wieczystych Z. tom I karta 34 oraz tom II karta 64 o łącznym obszarze 102,1331 ha. Numery ksiąg wieczystych pokrywają się z numerami ksiąg, w których wpisany jako właściciel był(...) w Z..

Nie zasługuje na uwzględnienie kolejny z zarzutów apelacji naruszenie art. 4 ust. 1 ustawy o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej oraz art. 199 § 1 pkt 1 i 3 kpc.

Trafnie wskazał Sąd Okręgowy, iż niezasadne są zarzuty jakoby powódka nie miała legitymacji czynnej do wystąpienia z niniejszym powództwem, gdyż to nie ona złożyła wniosek o wszczęcie postępowania przed Komisją, lecz uczyniła to

Kuria(...), a także zarzut, że aktualnie powódka występuje z innym roszczeniem niż pierwotnie. Nie mają one znaczenia dlatego, że toczące się obecnie postępowanie sądowe nie jest kontynuacją postępowania przed Komisją Majątkową, ani nie ma charakteru kontrolnego w stosunku do niego. Jedynymi przesłankami skutecznego wytoczenia powództwa jest to, że postępowanie przed Komisją Majątkową toczyło się i że nie zostało zakończone.

Nie jest zasadny kolejny z zarzutów apelacji naruszenia art. 61 ust. 1 pkt. 2 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła (...). Zgodnie z orzeczeniem Sądu Najwyższego co do rozumienia istoty roszczenia przysługującego kościelnej osobie prawnej na mocy art. 63 ustawy o stosunku Państwa do K. w RP. Jak trafnie wyjaśnił Sąd Najwyższy w wyroku z dn. 27.04.2012 r., sygn. akt V CSK 207/11, jedynym roszczeniem, z jakim mogła wystąpić do sądu kościelna osoba prawna w przypadku niezgodnienia orzeczenia przed Komisją Majątkową jest roszczenie o przeprowadzenie postępowania regulacyjnego zgodnie z art. 63 ww. ustawy; stanowi ono rodzaj roszczenia o ukształtowanie. Regulacja może polegać na przywróceniu własności nieruchomości, przyznaniu nieruchomości zamiennych albo zasądzeniu odszkodowania.

Mając powyższe na uwadze Sąd na mocy art. 385 kpc apelację pozwanego oddalił jako bezzasadną.

O kosztach orzeczono na mocy art. 98 kpc.

Za zasadne natomiast uznał Sąd Apelacyjny zażalenie pozwanego Skarbu Państwa Ministra Finansów reprezentowanego przez (...).

Zgodzić się należy z argumentacją skarżącego, że wobec nie zasądzenia od Skarbu Państwa na rzecz powoda żadnej kwoty Skarb Państwa jest stroną wygrywającą. Roszczenie wobec Skarbu Państwa okazało się nieuzasadnione. Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko skarżącego, że Sąd Okręgowy nie wskazał argumentów, które przemawiałyby za przyjęciem zasadności zastosowania art. 102 kpc. W polskim procesie cywilnym obowiązuje zasada odpłatności.

Mając powyższe na uwadze Sąd Apelacyjny na mocy art. 386 § 1 w zw. z art. 397 § 2 kpc zmienił zaskarżone orzeczenie i zasądził od powódki na rzecz Skarbu Państwa Prokuratorii Skarbu Państwa kwotę 7.200 zł tytułem zwrotu kosztów procesu w postępowaniu przed Sądem I instancji.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na mocy art. 98 kpc.